

VIDA JUDIT

Két Komáromról, egy pillanattal Schengen előtt

Egy város – két ország
Komárom – Komárno

Kiadó: Selye János Egyetem Kutatóintézete,
Komárom, 2007

Szerkesztette: Sikos T. Tamás és Tiner Tibor

Az 1920-ban meghúzott magyar–csehszlovák országhatár a Duna-parti várost a magyarországi Komáromra és a szlovákiai Komárnora osztotta ketté. Az országhatár menti városok és községek az elmúlt bő háromnegyed évszázadban egymástól lényegesen eltérő történeti fejlődési pályát futottak be, ami egyaránt megmutatkozott a gazdasági élet színvonalát és a lakosság életkörülményeit illetően. A város magyarországi és szlovákiai részei az 1990-es évektől kezdődően ismét olyan helyzetbe kerültek, amikor létrejöhetnek egy hosszú távú koordinált közös városfejlesztés politikai-gazdasági feltételei. A tanulmánykötet szerzői arra vállalkoztak, hogy feltárják a két országhoz tartozó, emiatt különleges település-földrajzi helyzetű Komáromok önállóságát, de egyben összetartozását, közvetlen környezetükkel való kapcsolatuk alakulását, jelenlegi és jövőbeli fejlődésük feltételeit, és az így nyert vizsgálati eredményekkel hozzájáruljanak a térség hosszú távú fejlesztési stratégiájának kialakításához, valamint a városok jövőjének alakulását befolyásoló, lokális szintű döntések tudományos előkészítéséhez.

A NOKIA Komárom Kft., a Komárom Város Önkormányzata és a KT Könyv- és Lapkiadó támogatásával megjelentetett publikáció hat fő témakört ölel fel, a kötet a városok SWOT-elemzésével, valamint a tanulmányok összegzésével és a fejlődési perspektívák feltárással zárul. Az elemzések jelentős mértékben támaszkodtak a nyomtatott és elektronikus statisztikai adatbázisokra, de kihasználták a térinformatikai rendszerek nyújtotta térképalkotási lehetőségeket is.

Az első fejezet bemutatja a városok és térségük térszerkezetét, demográfiai jellemzőit. A kiválasztott kutatási terület 9 magyarországi és 10 szlovákiai településre terjed ki. Magában foglalja egyrészt a Komáromi statisztikai kistérséget, másrészt Komár-

not és a vele közvetlenül szomszédos 9 települést. (A továbbiakban a szerzők a két várost Észak-Komárom és Dél-Komárom névvel különböztetik meg.) A fejezet vizsgálja a térség népességének területi eloszlását, az egyes települések népsűrűségét, a népességfejlődés irányait és mértékét, a népesség kor szerinti összetételét, iskolai végzettség és felekezeti, valamint családi állapot szerinti megoszlását. A tanulmány kiemeli, hogy a két Komárom és környékük népesedési folyamatai kedvezőbben alakultak a szlovákiai és a magyarországi kisvárosok többségénél. Népességszámuk hosszú távon is a stagnálás vagy kisebb mértékű fogyás jeleit mutatja; a legtöbb határ menti kistérséggel ellentétben a népesség kor szerinti összetétele nem romlott, a gazdaságilag aktív korú népesség aránya a két szomszédos ország átlagához képest magasabb, a közép- és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya látványosan nő.

A második fejezet Komárom fejlődéstörténetét és morfológiáját elemzi. Bemutatja a város fejlődésének természet nyújtotta feltételeit; földrajzi adottságai közül kiemeli a Duna és a Vág folyók jelentőségét, melyek három vonatkozásban játszottak szerepet Komárom életében: vízi útként szolgáltak, átkelőhelyként gyűjtötték a környék forgalmát, a két folyó által közrezárt félsziget pedig természetes védelmet biztosítva erődítmény kiépítésére kínált lehetőséget. Ezt követően a fejezet részletesen ismerteti a kettős város településtörténetét, a városhierarchiában elfoglalt helyének változását, melyet alapvetően a település védelmi szerepkörének módosulása, a dunai áruszállítás jelentőségének csökkenése, a vasúti közlekedés előtérbe kerülése és az ezzel együtt járó iparosítás befolyásolt. A város fejlődési pályájában gyökeres változást hozó trianoni békeszerződés oly módon vágta a Duna vonalában ketté a várost, hogy a történelmi városrész műemlékeivel, a kulturális, egyházi és köztisztviselőkkel, a városi hivatalokkal együtt a csehszlovák oldalra került, míg a formálódó ipari előváros és fontos pályaudvara Magyarországon maradt. A két Komárom településmorfológiai tanulmányozása a továbbiakban arra

keresi a választ, hogy miképpen vált szét az északi és déli településrész fejlődése, és vannak-e még morfológiai bizonyítékai az egykor azonos politikai, társadalmi keretek között zajlott városfejlődésnek. Felhívja a figyelmet arra, hogy az alaprajzi fejlődésre és a felépítmény formálódására döntő hatást a rendkívüli történelmi fontossággal bíró erőrendszer gyakorolt, ugyanakkor a két város számos tekintetben a fejlődés eltérő jegyeit viseli magán. Míg északon a történelmi városrész visszabontásáról és körbefalazásáról, addig délen a városmorfológiai egység hiányáról beszélhetünk.

A *harmadik*, legnagyobb *fejezet* a város gazdaságával foglalkozik; részletesen taglalja az ipari fejlődést, a térség mezőgazdasági viszonyait, a kiskereskedelem területi folyamatait, a települési infrastruktúra kiépítettségét, míg a további alfejezetek a közlekedés-földrajzi viszonyokat, az idegenforgalom helyzetét és a térség pénzügyi infrastruktúráját elemzik.

Az ipari alfejezet sorra veszi az ipar második világháborúig tartó fejlődését, majd a szocialista iparosítás jellemzőit és a rendszerváltás utáni ipari átalakulást; azon belül az ágazati és a területi sajátosságokat, valamint a Dél-Komárom fejlődését megalapozó ipari park legfőbb cégeit és azoknak a város életére gyakorolt hatását. (Kiemelten említi az első nagybefektető finn NOKIA multinacionális vállalatot, mely Magyarország egyik legnagyobb beruházását hozta létre a területen.)

A mezőgazdasági alfejezet kitér a természeti tényezőkre: a domborzati adottságokra, a talajviszonyokra, az éghajlati és vízrajzi feltételekre, elénk tárja a földhasznosítási és termelési jellemzőket, bemutatja a térség jelentősebb agrárvállalkozásait. Rávilágít arra, hogy a térség magyarországi része tradicionálisan fejlett agrárgazdaságú vidék, Szlovákián belül pedig itt a legkedvezőbbek a természeti feltételek a mezőgazdasági termelés számára. Éppen ezért a határ mindkét oldalán egyaránt jelentős maradt a mezőgazdasági tevékenység. Ez az elmúlt években fokozottan agrárkereskedelmi funkciókkal egészült ki, amiben kulcsszerepe volt a külföldi tőkebefektetéseknek.

A kiskereskedelem területi folyamatait feltáró alfejezetből kitűnik, hogy a kereskedelmi funkció mindkét városban a helyi lakosság és az odalátogatók által leggyakrabban felkeresett városközpontba koncentrálódik, ugyanakkor sem a kereskedelmet, sem a szolgáltatásokat tekintve nincsenek kihasználva a határ menti fekvésből adódó előnyök.

A települési infrastruktúra kiépítettségével foglalkozó rész számba veszi a lakások minőségi jellemzőit, a vezetékes hálózatok, közművek színvo-

nalát, valamint néhány olyan mutatót (például a személygépkocsival való ellátottságot), mely az élet-színvonal területi különbségeire hívja fel a figyelmet. Az adatokból kiolvasható, hogy az északihoz képest a déli térség lakónépessége lényegesen jobb körülmények között él: kedvezőbbek a laksűrűség, a közcsatornázottság, valamint a fajlagos személygépkocsi-ellátottság mutatói; ugyanakkor a lakásállomány kor szerinti összetételét és a vezetékes gázzal való ellátottságot tekintve a szlovákiai területrészen előnyben a magyarországgal szemben.

A közlekedési viszonyokat elemző alfejezet feltárja a két Komárom eltérő súlyát saját országuk közlekedéshálózatán belül, miközben határátkelőhelyi szerepüket és nemzetközi közúti forgalmukat közel azonos jelentőségűnek ítéli. Kiemeli azt, hogy három közlekedési ágazat (közúti, vasúti, vízi) nagy forgalmú pályái érintik, illetve szelik át a várospárt, hogy a Dunán átívelő közúti és vasúti híd segítségével kapcsolódjanak össze egymással. Ezt követően részletesen bemutatja a vasúti közlekedés, a távolsági autóbusz-forgalom és a hajózás jellemzőit. Ismereteti a Duna-hidak forgalmára vonatkozó kérdőíves vizsgálat főbb eredményeit, a járműforgalomban és a gyalogosforgalomban hét közben és hétvégén megmutató különbségeket, majd vázolja a főútfejlesztésre és az új Duna-híd építésére vonatkozó terveket.

Az idegenforgalommal foglalkozó rész számba veszi a térség idegenforgalmi vonzó tényezőit, felsorolva a természeti tényezőket, a kulturális és történelmi emlékeket, a különböző programokat, rendezvényeket, az aktív kikapcsolódási lehetőségek sokaságát. Megállapítja, hogy a térség majd minden települése rendelkezik kisebb-nagyobb jelentőségű idegenforgalmi vonzerővel, azonban elsősorban a kulturális és történelmi objektumok és az ezekkel szoros kapcsolatban álló, sok esetben ezekre épülő rendezvények kategóriájába tartozik a legtöbb idegenforgalmi látványosság. A két város kulturális összetartozásának legjobb bizonyítéka az évente megrendezésre kerülő Komáromi Napok rendezvénysorozat. A térség idegenforgalmi potenciáljának feltérképezéséhez az idegenforgalmi kapacitások, a vendégek és a vendégéjszakák számára vonatkozó adatokat veszi alapul, majd összegzi az idegenforgalom rövid-, közép- és hosszú távú tennivalóit egyrészt a résztvevők, másrészt a fejlesztési feladatok, illetve célcsoportok szempontjából.

A pénzügyi infrastruktúrát bemutató alfejezetet olvasva megismerhetjük a szlovák és a magyar oldalon a bankszektor sajátosságait, a külföldi tőke térnyerését, azt, hogy ennek eredményeként mindkét országban a bankok többségi vagy kizárólagos

külföldi tulajdonba kerültek. Ezáltal a térségben is elérhetővé váltak az anyavállalatok kínálta szolgáltatások, melyek megléte előfeltétele volt a régióba történő további közvetlen tőkebefektetéseknek.

A *negyedik*, a város környezeti állapotát és természeti viszonyait bemutató fejezet a város földtani és földrajzi viszonyainak ismertetésével indul. Felvázolja a térség geomorfológiai jellemzőit, felhívja a figyelmet a terület földrengésveszélyes voltára, valamint a térséget érintő árvízveszélyre. Kiemeli, hogy mind árvízvédelmi szempontból, mind a felszín alatti vizek megóvása érdekében különös figyelmet érdemelnek a Duna árterületén működő üzemek és az ott létesített hulladéklerakók. Ezt követően számot ad a védelem alatt álló területekről. Felhívja a figyelmet a természetes élőhelyek megóvására, közülük is a Duna és mellékfolyói, illetve a közöttük ökológiai folyosót képező – számos ritka és veszélyeztetett állat- és növényfajnak otthont adó – árterek védelmének fontosságára. Végül részletes képet ad a két Komárom környezetterheléséről, külön kiemelve a levegőszennyezettségéből és a hulladékkezelésből adódó problémákat.

Az *ötödik fejezet* az ikervárosnak és környékének oktatási, szakképzési funkcióiról nyújt információkat, részletezve az óvodai ellátás, az általános

iskolai képzés jellemzőit, a magyar és a szlovákiai oldalon a középfokú képzésben meglévő különbségeket. A fejezet a 2004 őszétől Észak-Komáromban működő magyar nyelvű felsőoktatási intézmény, a Selye János Egyetem fejlődésének és képzési lehetőségeinek bemutatásával zárul.

A *hatodik fejezet* Észak- és Dél-Komárom kulturális életét, azon belül a kulturális intézményeket, a szórakozási lehetőségeket, a helyi média sajátosságait, valamint a sportolás és aktív kikapcsolódás lehetőségeit veszi számba. A fejezetet olvasva betekintést nyerünk a várospár nagy hagyományokkal rendelkező, közösségsszervező kulturális életébe. A kulturális intézményekkel való ellátottságot tekintve szembevetendő azok egyenletlen megoszlása: a két város közül – mivel a történelmi mag is ott található – Észak-Komáromban üzemel az intézmények nagyobb hányada, ott működik a térség egyetlen magyar nyelvű, állandó társulattal rendelkező színháza, a Jókai Színház is.

A tanulmánykötetet záró SWOT-analízis a térség természeti erőforrásait, gazdasági adottságait, közlekedési, idegenforgalmi, infrastrukturális jellemzőit, valamint humán infrastruktúráját összegezve mutat rá a térségben rejlő erősségek és gyengeségek, valamint a lehetőségek és veszélyek körére.

HAZAI STATISZTIKAI FOLYÓIRATOK TARTALMA

Statisztikai Szemle

2007. december

Tanulmányok

Tőkepiaci anomáliák – Nagy Bálint – Ulbert József

A tudás hordozói: oktatás és kutatás-fejlesztés – Kelemen Nóra – Kollár Beáta

A különböző típusú árutermelő mezőgazdasági üzemek jövedelemhelyzete 2006-ban – Keszthelyi Szilárd

Könyvszemle

Rédei Mária: Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza – Dr. Illés Sándor

2008. január

Tanulmányok

A versenyképesség mérése a nemzetközi összehasonlítások módszertanának tükrében – Dr. Szilágyi György

Szolgáltatás-külkereskedelem: tények és tendenciák – Dr. Bagó Eszter

A multikollinearitás vizsgálata lineáris regressziós modellekben – Kovács Péter

Folyóiratszemle

Faas, T. – Schoen, H.: Az internetes mintavételi eljárások korlátai – (Hajnal Béla)

Kiel, B. C.: A munkanélküliség időtartamát befolyásoló bérszintek modellvizsgálata – (Nádudvari Zoltán)

Weinberg, D. H.: Kereseti különbségek nemek szerint – az Egyesült Államok 2000. évi népszámlálása alapján – (Lencsés Ákos)